

Een Archeologisch Bureauonderzoek

Administratieve gegevens

provincie:	Groningen
gemeente:	Oldambt
plaats:	Nieuwolda
toponiem:	Nieuwolda, 't Hamrik
bevoegd gezag:	gemeente Oldambt
opdrachtgever:	gemeente Oldambt
uiterste coördinaten:	noordwest 261.193/585.451 noordoost 261.245/585.472 zuidoost 261.268/585.355 zuidwest 261.190/585.331
centrumcoördinaat:	261.223/585.393
kaartblad:	8C
onderzoeksmeldingsnummer:	53934
beheer documentatie:	Libau, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, gemeente Oldambt en E-depot
uitvoerder:	Libau
rapport :	12-212
auteur :	M. de Jong MA
autorisatie :	drs. J. Molema
telefoon:	050-3126545
fax:	050-3123362
e-mail:	info@libau.nl

't Hamrik te Nieuwolda (gemeente Oldambt)

Een Archeologisch Bureauonderzoek

Planvoornemen

In opdracht van de gemeente Oldambt, vertegenwoordigd door dhr. E. Abbas, is een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd voor de locatie 't Hamrik te Nieuwolda (zie figuur 1). De aanleiding van dit onderzoek is het voornemen tot volledige sloop en nieuwbouw van woonzorgcentrum 't Hamrik. Het gebied waar de ingrepen gaan plaatsvinden wordt in dit bureauonderzoek verder aangeduid als plangebied.

Figuur 1: 't Hamrik te Nieuwolda (Topografische Atlas Groningen), het plangebied is rood omlijnd.

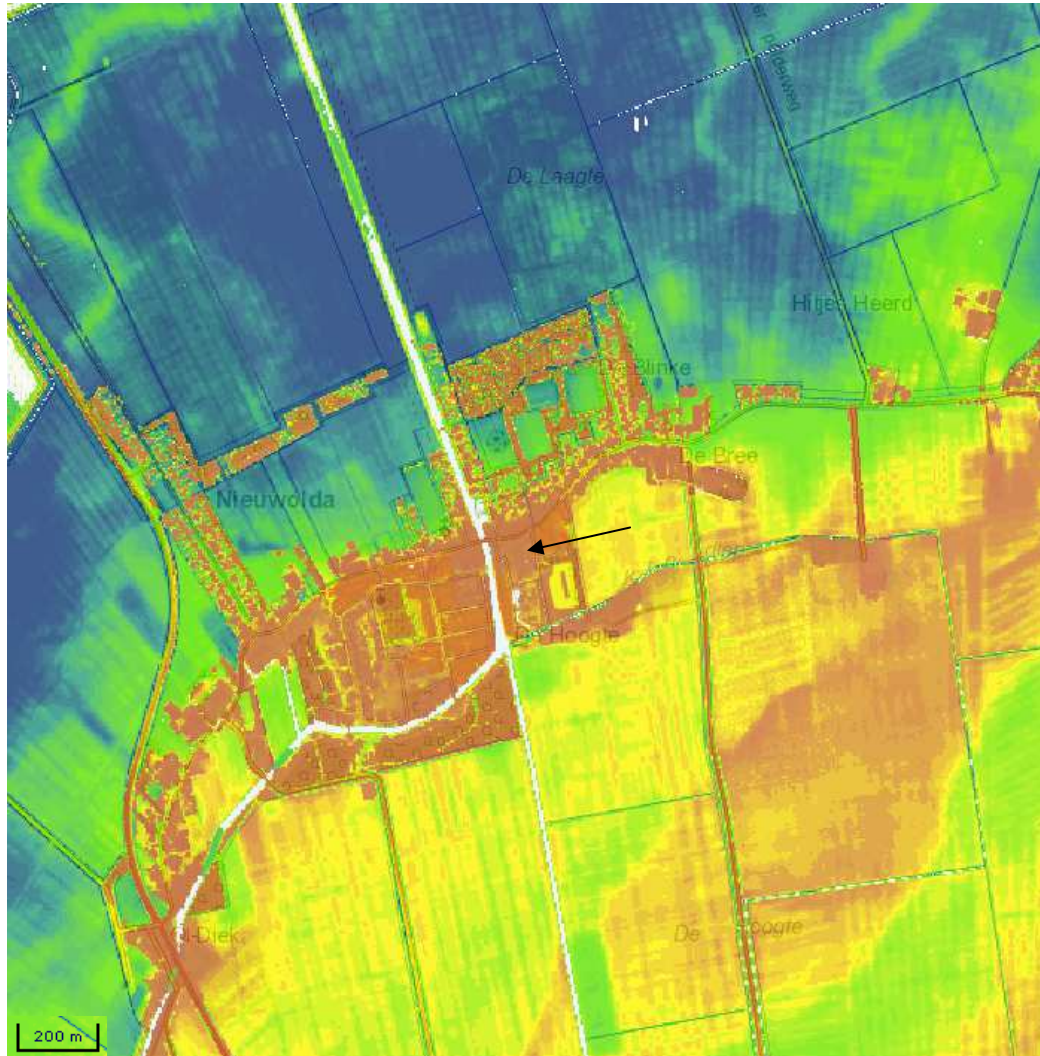
Informatie

Nieuwolda is aan het eind van de 16de eeuw ontstaan langs de rond 1542 aangelegde Dollarddijk. Ten westen van het plangebied ligt het in 1601 gegraven Termunterzijldiep en ten zuiden van het plangebied liggen het Kattendiep en resten van de Dollarddijk uit ongeveer 1542.

Nieuwolda ligt aan de westelijke Dollardboezem. De Dollard ontstond vanaf de 13de eeuw door stuwing van water in de monding van de rivier de Eems. In de loop van de middeleeuwen breidde de Dollard zich meer en meer uit waardoor grote delen van het Oldambt en Reiderland overstroomd raakten. In 1509 bereikte de Dollard de grootste omvang. Sindsdien is geleidelijk een deel van het land teruggewonnen. De nederzettingen waren echter reeds eerder verlaten ten gevolge van sterke wateroverlast door bodemdaling (klink van het veen) en instromend veenwater. Zo werd bijvoorbeeld het klooster Campus Silvae of Woldkamp, gelegen ter plaatse van De Olde Stoeve, ten oosten van het huidige Nieuwolda, al in 1299 verlaten wegens wateroverlast. In de omgeving van Nieuwolda was destijds rondom het klooster meer bewoning aanwezig.

Op de fysisch geografische kaart van de provincie Groningen is het plangebied weergegeven als onderdeel van de bebouwde kom (zie bijlage: Fysisch geografische kaart). Uit de omliggende aardkundige waarden is af te leiden dat het plangebied op een getij-afzettingsvlakte ligt (code Mv2). Iets ten zuiden van het plangebied ligt een oude dijk. Ook komen in de omgeving inversiewelvingen voor. De westelijke Dollardboezem is op de fysisch

geografische kaart goed herkenbaar als zeeboezem (code Mv4). Ook op de bodemkaart is het plangebied gekarteerd als bebouwd gebied (zie bijlage: Kaart archeologie). Gelet op de omringende bodemtypen zijn in het plangebied waarschijnlijk knippige poldervaaggronden bestaande uit klei aanwezig (code gMn83C). Op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) is te zien dat het gebied ten noorden van Nieuwolda beduidend lager ligt dan het gebied ten zuiden van Nieuwolda (zie figuur 2). Dit komt doordat met de Dollardoverstromingen hier een pakket zeelei is opgeslibd.

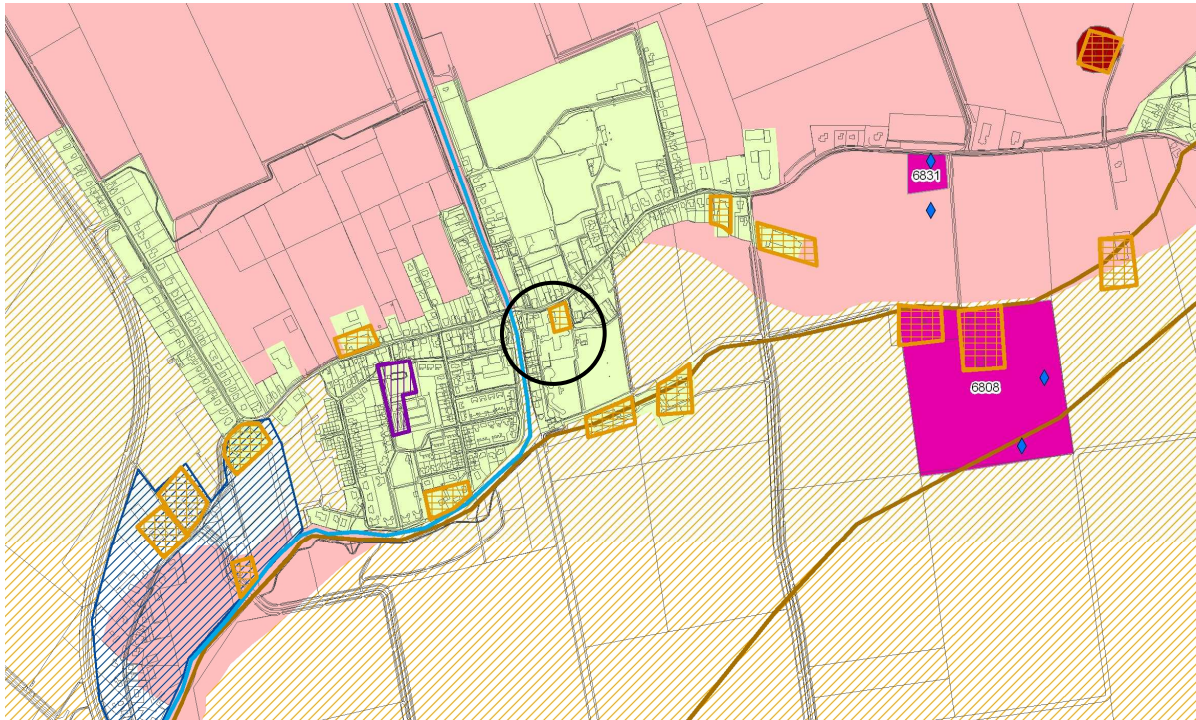
Figuur 2: De hoogteverschillen in en rondom Nieuwolda (ahn.nl). Het plangebied is aangegeven met een pijl.

Op de Beleidskaart archeologie van de gemeente Oldambt (Libau, 2010) is te zien dat het gebied grotendeels een lage archeologische verwachting heeft (zie figuur 3). Voor dit gedeelte van het plangebied is geen archeologisch (bureau)onderzoek aan de orde. In het noordelijk deel van het plangebied is echter een oude boerderijplaats aanwezig. Het in het onderhavige bureauonderzoek opgestelde advies richt zich dan ook op de oude boerderijplaats.

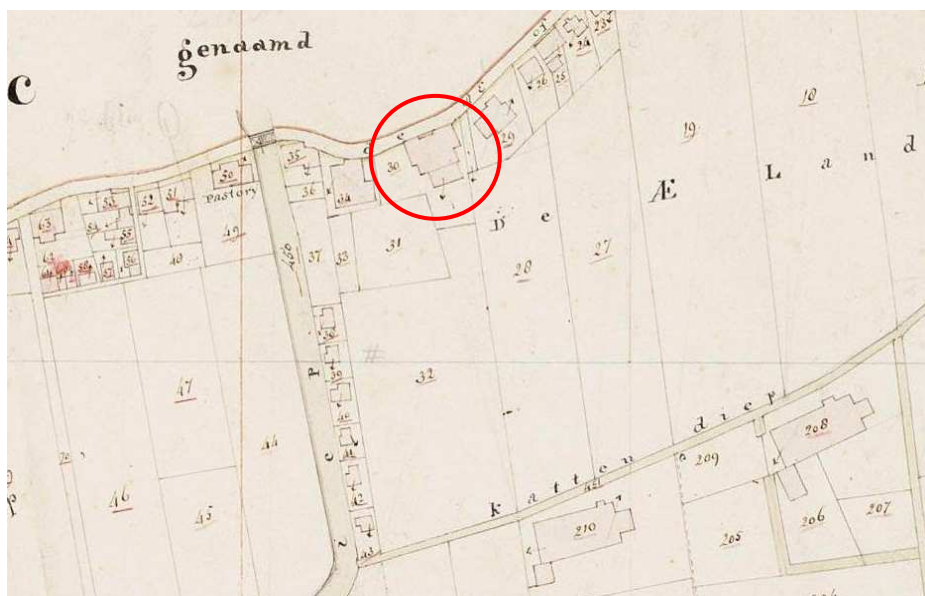
Het plangebied is niet geregistreerd op de Archeologische Monumentenkaart (AMK), noch zijn er archeologische waarnemingen of vondstmeldingen bekend (zie bijlage: Kaart Archeologie). Ten oosten van het plangebied liggen de resten van het 13de-eeuwse klooster Campus Silvae (AMK-terrein 6808) en een kloostervoorwerk of de toegangspartij van het klooster (AMK-terrein 6831). De archeologische waarnemingen die op de Kaart archeologie zijn aangegeven betreffen alle resten van het klooster.

Hoewel in de omgeving van het plangebied veel voormalige kloostergoederen aanwezig zijn behoort het plangebied zelf daar niet toe (zie HisGIS). Op de kadastrale minuut uit het begin van de 19de eeuw (gemeente Nieuwolda, sectie A1; gekarteerd tussen 1811 en 1832) is in het plangebied een boerderij aangegeven. De boerderij was in die tijd eigendom van de weduwe van Jan Samuels Zandt Knotnerus (zie WatWasWaar &

HisGIS). Uit de kadastrale minuut blijkt dat de vorm van de boerderijplattegrond verhoudingsgewijs kort en breed is. Waarschijnlijk bevindt het voorhuis zich aan de zuidzijde van de boerderij. Het voorhuis lijkt dwars geplaatst te zijn. De plattegrond wijkt af van het (dan) gangbare Oldambster type zoals de twee boerderijen ten zuiden van het plangebied (zie figuur 4). De vorm van de boerderij kan op een hogere ouderdom duiden. Een 16de-eeuwse ouderdom van het erf, ten tijde van het ontstaan van Nieuwolda, is niet uit te sluiten.

Figuur 3: Uitsnede van de Archeologische beleidskaart van de gemeente Oldambt. Het plangebied is aangegeven met een zwarte cirkel. (roze = hoge archeologische verwachting; oranje gearceerd = onderzoek noodzakelijk bij ingrepen dieper dan het kleidek; groen = lage archeologische verwachting; blauw gearceerd = historische kern; oranje kader = boerderijplaats; paars kader = kerk; felroze vlak = archeologisch waardevol terrein; roodbruin vlak = wierde, blauw ruitje = vindplaats; blauwe lijn = cultuurlandschappelijk waardevolle waterloop; bruine lijn = cultuurlandschappelijk waardevolle wegen en dijken).

Figuur 4: De boerderij in het plangebied zoals weergegeven op de kadastrale minuut (Nieuwolda, sectie A1) uit de periode 1811-1832. De boerderij is omcirkeld.

Op de Topografische Militaire Kaarten uit 1853 en 1864 is de boerderij nog aanwezig (zie WatWasWaar & HisGIS). Op de 20ste-eeuwse kaarten lijkt een nieuwe boerderij aanwezig te zijn. Tot in de jaren '70 is het erf bebouwd. Op de topografische kaart van 1982 is de boerderij afgebroken en is de huidige bebouwing aanwezig in het plangebied (zie WatWasWaar). De locatie van de boerderijplaats is sindsdien onbebouwd gebleven.

Overweging en advies

Het plangebied ligt in een gebied waarin kans bestaat op de aanwezigheid van middeleeuwse bewoningsresten die overslibd zijn door de Dollardoverstromingen. In het noordoosten van het plangebied ligt een oude boerderijplaats. De exacte ouderdom van de boerderijplaats is onbekend.

Geadviseerd wordt ter plaatse van de boerderijplaats een archeologische inspectie te laten uitvoeren door een archeologische marktpartij. Zodra blijkt dat hier daadwerkelijk archeologische resten aanwezig zijn zal de bevoegde overheid, namelijk de gemeente Oldambt, bepalen of documentatie ervan noodzakelijk is. De aard en wijze van deze documentatie wordt door vastgelegd in een Programma van Eisen. Het PvE wordt pas opgesteld nadat duidelijk is of hier archeologische resten aanwezig zijn die (ex situ) behouden dienen te worden.

Het deel van het plangebied buiten de boerderijplaats is op de Beleidskaart archeologie aangegeven als een gebied van lage archeologische verwachting. Hier is geen archeologisch (bureau)onderzoek aan de orde. Wel geldt voor dit gebied een meldingsplicht wanneer archeologische resten worden aangetroffen. In dat geval dienen de vondsten zo spoedig mogelijk te worden gemeld bij de gemeente Oldambt en bij Libau.

Bijlagen:

- Fysisch geografische kaart;
- Kaart archeologie;
- Kadastrale minuut 1832.

Geraadpleegde literatuur, bronnen en kaarten

Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl).

ANWB, 2004. *Topografische Atlas Groningen 1:25.000*. ANWB bv, Den Haag.

Archeologische Monumentenkaart (AMK) van de provincie Groningen.

Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Brood, P., A.H. Huussen & J. van der Kooi, 1999. *Nieuwe Groninger Encyclopedie*. REGIO-Projekt Uitgevers, Groningen.

Cultuurhistorische Waardenkaart Groningen. Provincie Groningen 2004.

Grote Historische topografische Atlas Groningen ± 1900 – 1930, schaal 1: 25000. Uitgeverij Nieuwland, 2006. Tilburg.

Grote Historische Atlas van Nederland, 1: 50000. Deel 2: Noord-Nederland 1851 – 1851. Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990. Groningen.

Historisch Geografisch Informatiesysteem (www.hisgis.nl).

Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.1. College voor de Archeologische Kwaliteit (www.sikb.nl).

Luchtfoto's Google Earth/Maps.

Schroor, M & J. Meijering, 2007. *Golden Raand, Landschappen van Groningen*. In Boekvorm Uitgevers, Assen.

Snijders, F.L., 1985. *Fysische geografie in de provincie Groningen*. Milieu- en landschapsonderzoek Provinciaal Planologische Dienst. Groningen.

Stiboka, 1985. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1: 50.000. Uitgave 1973*. Stiboka, Wageningen (Toelichting gepubliceerd in 1986; kaartopname door A.E. Clingeborg et al.).

Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. *De atlas van Huguenin; militair-topografische kaarten van Noord-Nederland, 1819-1829*. Heveskes Uitgevers/Drentse Historische Vereniging, Groningen/Veendam.

WatWasWaar, minuutplannen uit het begin van de negentiende eeuw en overige historische kaarten (www.watwaswaar.nl).

Archeologische periodes

paleolithicum

paleolithicum vroeg
paleolithicum midden
paleolithicum laat
 paleolithicum laat A
 paleolithicum laat B

tot 8800 v.Chr.

tot 300000 C14
300000 - 35000 C14
35000 C14 - 8800 v.Chr.
35000 - 18000 C14
18000 C14 - 8800 v.Chr.

mesolithicum

mesolithicum vroeg
mesolithicum midden
mesolithicum laat

8800 - 4900 v.Chr.

8800 - 7100 v.Chr.
7100 - 6450 v.Chr.
6450 - 4900 v.Chr.

neolithicum

neolithicum vroeg
 neolithicum vroeg A
 neolithicum vroeg B
neolithicum midden
 neolithicum midden A
 neolithicum midden B
neolithicum laat
 neolithicum laat A
 neolithicum laat B

5300 - 2000 v.Chr.

5300 - 4200 v.Chr.
5300 - 4900 v.Chr.
4900 - 4200 v.Chr.
4200 - 2850 v.Chr.
4200 - 3400 v.Chr.
3400 - 2850 v.Chr.
2850 - 2000 v.Chr.
2850 - 2450 v.Chr.
2450 - 2000 v.Chr.

bronstijd

bronstijd vroeg
bronstijd midden
 bronstijd midden A
 bronstijd midden B
bronstijd laat

2000 - 800 v.Chr.

2000 - 1800 v.Chr.
1800 - 1100 v.Chr.
1800 - 1500 v.Chr.
1500 - 1100 v.Chr.
1100 - 800 v.Chr.

ijzertijd

ijzertijd vroeg
ijzertijd midden
ijzertijd laat

800 - 12 v.Chr.

800 - 500 v.Chr.
500 - 250 v.Chr.
250 - 12 v.Chr.

Romeinse tijd

Romeinse tijd vroeg
 Romeinse tijd vroeg A
 Romeinse tijd vroeg B
Romeinse tijd midden
 Romeinse tijd midden A
 Romeinse tijd midden B
Romeinse tijd laat
 Romeinse tijd laat A
 Romeinse tijd laat B

12 v.Chr. - 450 n.Chr.

12 v.Chr. - 70 n.Chr.
12 v.Chr. - 25 n.Chr.
25 - 70 n.Chr.
70 - 270 n.Chr.
70 - 150 n.Chr.
150 - 270 n.Chr.
270 - 450 n.Chr.
270 - 350 n.Chr.
350 - 450 n.Chr.

middeleeuwen

middeleeuwen vroeg
 middeleeuwen vroeg A
 middeleeuwen vroeg B
 middeleeuwen vroeg C
 middeleeuwen vroeg D
middeleeuwen laat
 middeleeuwen laat A
 middeleeuwen laat B

450 - 1500 n.Chr.

450 - 1050 n.Chr.
450 - 525 n.Chr.
525 - 725 n.Chr.
725 - 900 n.Chr.
900 - 1050 n.Chr.
1050 - 1500 n.Chr.
1050 - 1250 n.Chr.
1250 - 1500 n.Chr.

nieuwe tijd

nieuwe tijd A
nieuwe tijd B
nieuwe tijd C

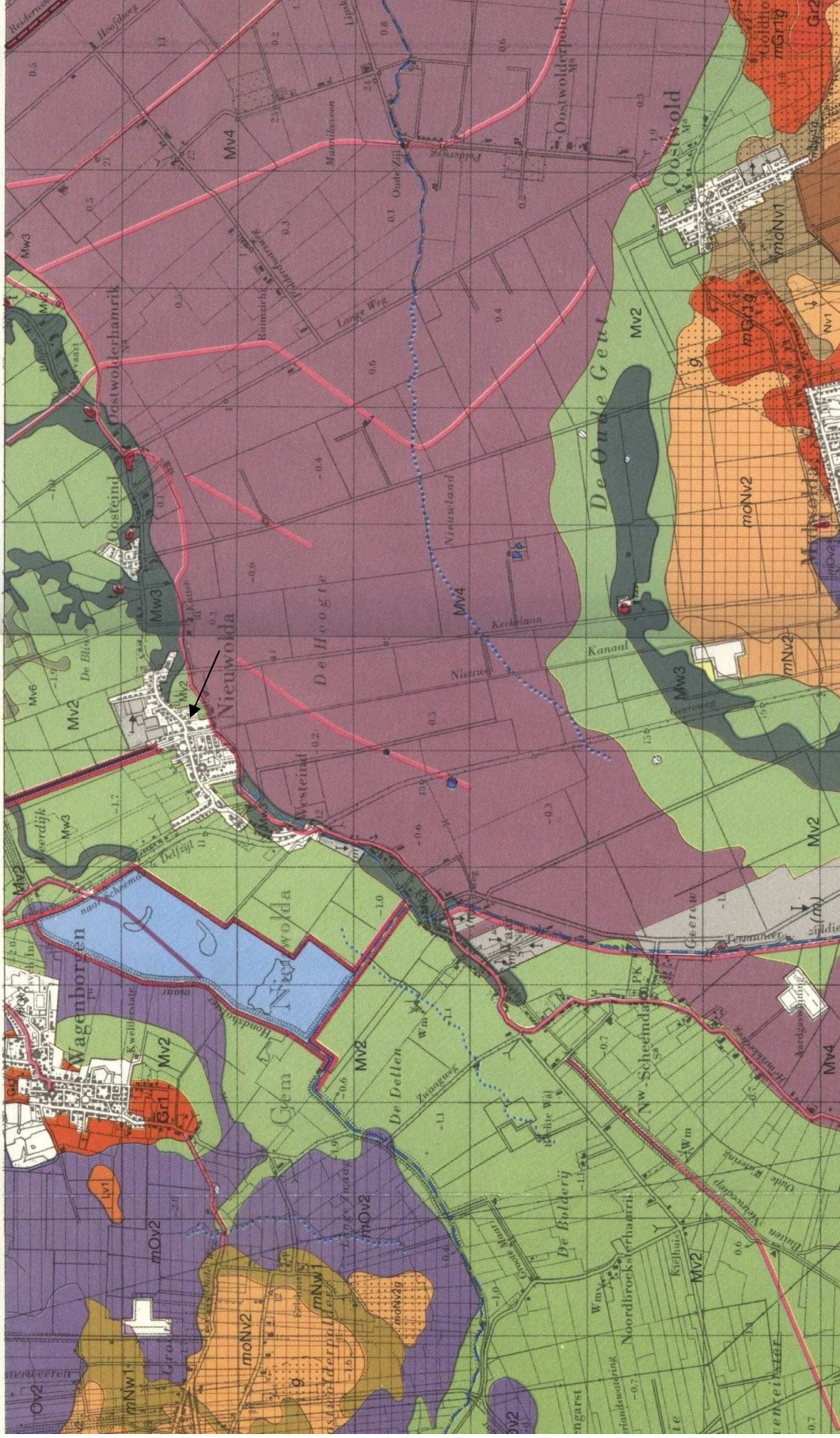
1500 - heden

1500 - 1650 n.Chr.
1650 - 1850 n.Chr.
1850 - heden

Fysisch geografische kaart Nieuwolda en omgeving

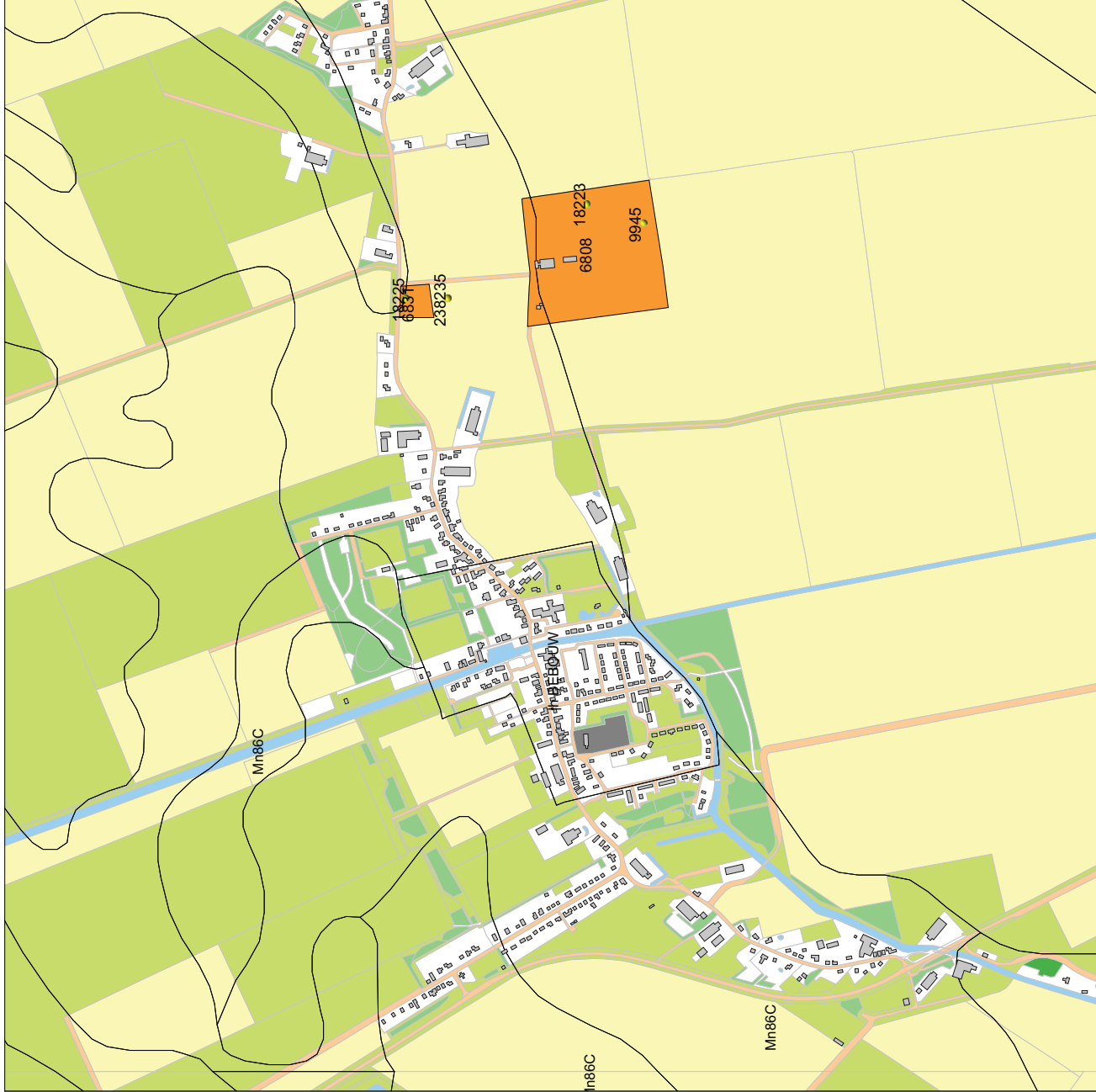
Het plangebied is aangegeven met een pijl

Kaart archeologie 't Hamrik te Nieuwolda (gemeente Oldambt)

Combinatiekaart van AMIK, bodemkaart en Archis

262845 / 586844

259948 / 583948

01-10-2012

Legenda

- VONDSMELDINGEN
 - WAARNEWINGEN
 - HUIZEN
 - BODEM ((c)Alterra)
- MONUMENTEN
 - archeologische waarde
 - hoge archeologische waarde
 - zeer hoge archeologische waarde
 - zeer hoge arch waarde, beschermd
- TOP10 ((c)TDN)
 - bebouwd gebied
 - doorgaande wegen
 - bos
 - bouwland
 - weiland
 - boogaard/kwekerij
 - heide
 - zand
 - begraafplaats
 - water
 - overig bodembebruik

0 500 m

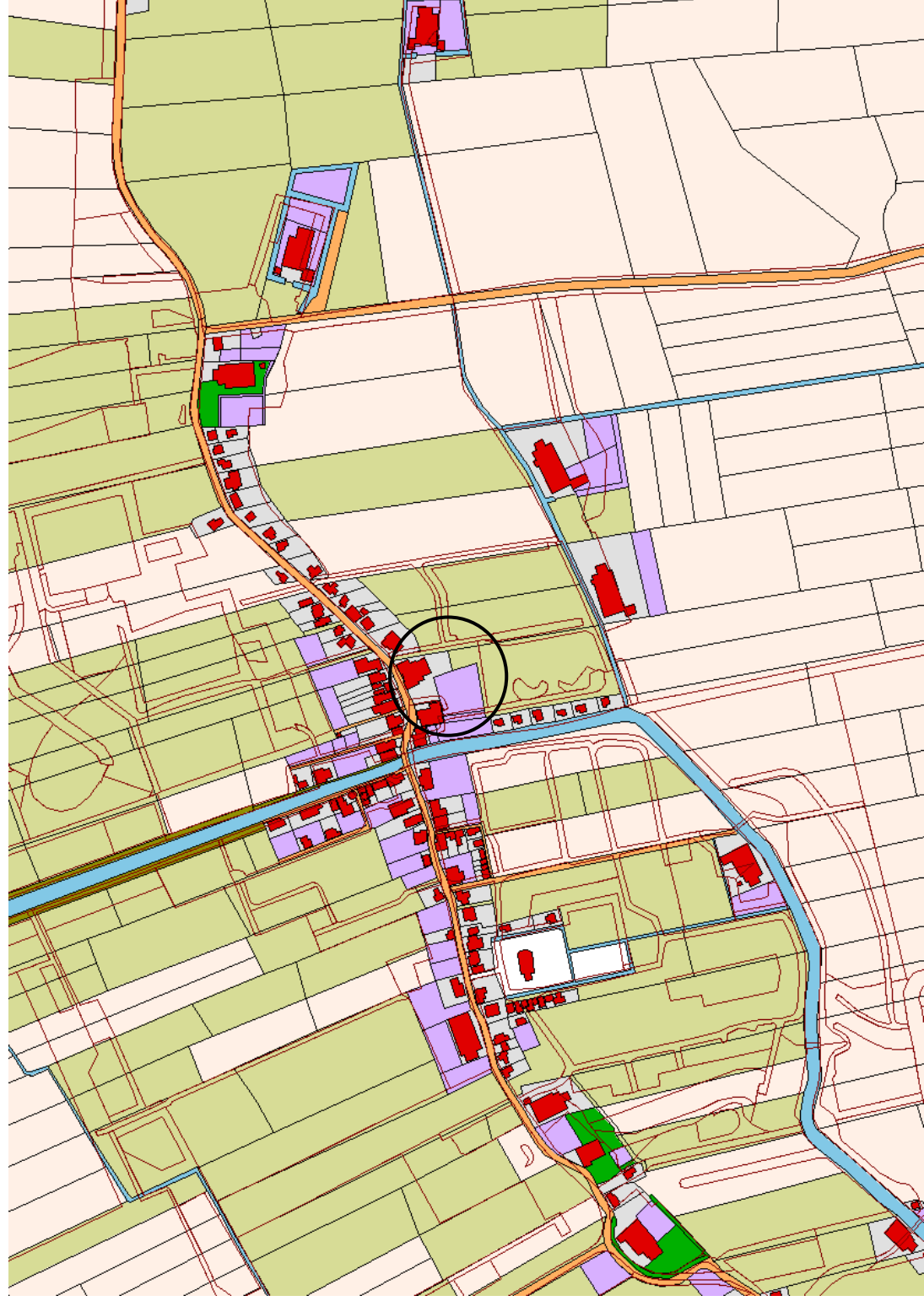
Archis2

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Kadastrale minuut 't Hamrik te Nieuwolda (bron: HisGIS)

Het plangebied is omcirkeld

Legenda

Kadaster 1832 gebouwen groningen	gebouwen
Kadaster 1832 percelen groningen	Begraafplaats
	Boomgaard
	Bos
	Bouwland
	Dijk
	Diversen
	Erf
	Heide
	Hooiland
	Natte gronden
	Stadswal
	Tuin
	Water
	Wegen
	Weiland
	Woeste gronden
	Zand